

Förvaltnings AB Framtiden

Granskning av verksamhetsåret 2017

Lekmannarevisorerna har avslutat granskningen av bolaget avseende verksamhetsåret 2017.

Våra iakttagelser och bedömningar framgår av granskningsredogörelsen som bifogas.

Vårt uttalande till årsstämman lämnas i en granskningsrapport. Granskningsrapporten skickas till bolaget efter det att styrelsen beslutat att fastställa årsredovisningen. Uttalandet i granskningsrapporten grundar sig på granskningsredogörelsen.

Vi vill betona vikten av att styrelsen vidtar lämpliga åtgärder med anledning av de rekommendationer som lämnas och vi vill därför ha ett yttrande från styrelsen. Av yttrandet ska framgå vilka åtgärder som bolaget har gjort eller planerar att göra med anledning av rekommendationerna. Yttrandet ska skickas till stadsrevisionen@stadsrevisionen.goteborg.se senast den 21 juni 2018.

Göteborg den 26 januari 2018

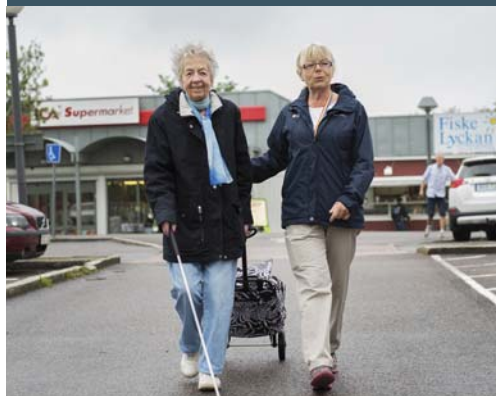
Hans Aronsson
lekmanarevisor utsedd
av kommunfullmäktige

Claes-Göran Lans
lekmanarevisor utsedd
av kommunfullmäktige

Förvaltnings AB Framtiden

– granskning av verksamhetsåret 2017

Januari 2018

Förvaltnings AB Framtiden. Granskning av verksamhetsåret 2017
Diarienummer: 0186/17

Lekmannarevisorer: Hans Aronsson och Claes-Göran Lans
Yrkesrevisor: Lisa Nöjd

www.goteborg.se/stadsrevisionen

Foton: Lo Birgersson, Klas Eriksson och Carina Gran

Innehållsförteckning

Sammanfattning	4
Granskning av verksamheten	5
Grundläggande granskning	5
Granskning av bolagsstyrning	6
Uppföljning av det systematiska arbetsmiljöarbetet	18
Uppföljning av konsultanvändning	19
Uppföljning av offentlighet och sekretess	20
Lekmannarevisorernas uppdrag och rapportering	21
Språkbruk och revisionstermer	22

Bilaga: Granskning av dotterbolagen inom Framtidenkoncernen

Sammanfattning

Styrelse och verkställande direktör ansvarar för att bolagets verksamhet bedrivs i enlighet med lagar och föreskrifter, bolagsordning samt ägardirektiv.

Lekmannarevisorernas uppdrag är att granska om bolagets verksamhet sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt samt om bolagets interna kontroll är tillräcklig.

Årets granskning av bolaget omfattar:

- grundläggande granskning
- granskning av bolagsstyrning
- uppföljning av föregående års rekommendationer.

Granskningen visar att två tidigare lämnade rekommendationer i granskning av konsultanvändning och granskning av offentlighet och sekretess, inte har åtgärdats och kvarstår därmed även detta år:

Lekmannarevisorerna rekommenderar styrelsen att utarbeta en rutin för informationssäkerhet i enlighet med kommunfullmäktiges säkerhetspolicy och riktlinje för informationssäkerhet.

Lekmannarevisorerna rekommenderar styrelsen och verkställande direktören att se till att en arkivbeskrivning och en arkivförteckning upprättas.

Vi bedömer att bolaget i övrigt har skött verksamheten på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt samt att den interna kontrollen har varit tillräcklig.

Granskning av verksamheten

Styrelse och verkställande direktör ansvarar för att bolagets verksamhet bedrivs i enlighet med lagar och föreskrifter, bolagsordning samt ägardirektiv.

Lekmannarevisorernas uppdrag är att granska om bolagets verksamhet sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt samt om bolagets interna kontroll är tillräcklig.

Granskningen av verksamheten omfattar en grundläggande del, som är en översiktlig granskning av bolagets ledning och styrning samt interna kontroll, en fördjupad granskning samt uppföljning av tidigare års granskning.¹

Grundläggande granskning

Den grundläggande granskningen syftar till att översiktligt bedöma bolagets ledning och styrning samt interna kontroll. Det innebär att revisorerna löpande följer styrelsens protokoll och handlingar och informerar sig om verksamheten. Granskningen omfattar följande delar:

- följsamhet mot kommunfullmäktiges ägardirektiv
- följsamhet mot kommunfullmäktiges riktlinjer och direktiv för Göteborgs Stads bolag
- följsamhet mot kommunfullmäktiges budget
- följsamhet mot kommunfullmäktiges riktlinjer för styrning, uppföljning och kontroll
- följsamhet mot kommunfullmäktiges regler för ekonomisk planering, budget och uppföljning
- styrning och uppföljning av verksamhet och ekonomi
- beslutsunderlag
- hantering av särskilda uppdrag från kommunstyrelsen/kommunfullmäktige.

¹ Se lekmannarevisorernas granskningsplan, april 2017

Lakttagelser

Fullmäktiges riktlinjer för styrning, uppföljning och kontroll säger att styrelsen senast den 31 oktober varje år, för den egna verksamheten, ska besluta om budget/affärsplan för det kommande året. I anslutning till detta beslut ska styrelse också fastställa åtgärdsplan och intern kontrollplan. Under år 2017 har styrelsen inte fattat beslut om åtgärdsplan eller intern kontrollplan med hänvisning till att flera ledande befattningshavare inom koncernen har slutat. Därmed avviker styrelsen från fullmäktiges beslut.

Bedömning

Vår bedömning är att styrelsen avviker från fullmäktiges riktlinjer för styrning, uppföljning och kontroll då beslut i enlighet med dessa inte har fattats under året. Vi vill därmed betona vikten av att styrelsen beslutar om både en intern kontrollplan och en åtgärdsplan senast den 31 oktober 2018.

Den översiktliga bedömningen är att bolaget i övrigt har en tillfredsställande ledning och styrning samt tillräcklig intern kontroll inom de områden som omfattats av den grundläggande granskningen.

Granskning av bolagsstyrning***Utgångspunkter i granskningen***

Lekmannarevisorerna har granskat bolagsstyrning i koncernbolaget Göteborgs Stadshus AB (Stadshus), moderbolagen Göteborg Energi AB, Förvaltnings AB Framtiden (Framtiden) och Higab AB samt dotterbolaget Älvstranden Utveckling AB.

Vi har granskat bolagsstyrning för att bedöma om styrelsen medverkar till en ägarstyrning i enlighet med fullmäktiges riktlinjer och direktiv för Göteborgs Stads bolag.

I dessa riktlinjer och direktiv uttrycker fullmäktige att ägarstyrningen ytterst handlar om att medverka till att kommunfullmäktiges mål och riktlinjer genomförs. Detta ska ske genom en aktiv och närvarande dialog samt ett konstruktivt och främjande arbetssätt, såväl mellan Stadshus och moderbolagen som mellan moderbolagen och dess dotterbolag. Ägardialogerna syftar till att stärka och tydliggöra den politiska styrningen.

I Stadshus och moderbolagens uppdrag ligger även att stödja kommunstyrelsen i utövande av sin uppsiktspflicht, ta initiativ till ändrad inriktning i bolagens uppdrag och att återföra väsentlig information till ägaren. Återförandet av väsentlig information förutsätts ske inom ramen

för ordinarie uppföljningsrapporter och främst ta sin utgångspunkt i genomförda ägardialoger.

Vi förstår fullmäktiges direktiv som att ägaren vill stärka genomförandet av kommunfullmäktiges mål samt återförandet av strategisk och väsentlig information till kommunstyrelsen och kommunfullmäktige. Därför vill vi med denna granskning svara på följande två revisionsfrågor:

- Vidtar styrelsen tillräckligt med åtgärder för att säkerställa att kommunfullmäktiges mål genomförs?
- Vidtar styrelsen tillräckligt med åtgärder för att stödja Stadshus i uppdraget att återföra strategisk och väsentlig information till kommunstyrelsen och kommunfullmäktige?

För genomförande av fullmäktiges mål har vi fokuserat på styrelsens inriktningsdokument och bolagets affärsplan.

Avseende strategisk och väsentlig information har vi granskat ägardialoger och ärenden av principiell beskaffenhet.

Våra metoder består av dokumentstudier och intervjuer med personer som medverkar i ägarstyrningen eller bereder ägarstyrningsärenden. Samtliga styrelser inom Framtidskoncernen har även besvarat en mindre enkät.²

lakttagelser

Genomförandet av kommunfullmäktiges mål

Kommunfullmäktiges budget är det övergripande och överordnade styrdokumentet för Göteborgs Stads bolagsstyrelser. Utifrån fullmäktiges budget ska varje styrelse utarbeta och besluta om ett inriktningsdokument.

Inriktningsdokument

Styrelserna ska i första hand bryta ner och anpassa fullmäktiges mål och inriktningar till sina verksamheter för att bidra till god måluppfyllelse ur ett hela-staden-perspektiv. Därefter kan styrelserna göra ytterligare prioriteringar och formuleringar utifrån den egna verksamhetens förutsättningar. I inriktningsdokumentet ska det tydligt framgå hur målen

² I granskningen bygger våra bedömningar på revisionskriterier hämtade från riktlinjer och direktiv för Göteborgs Stads bolag, riktlinjer för styrning, uppföljning och kontroll och kommunallagens 3 kapitel 17 §.

ska uppnås. Ansvar för att utarbeta och besluta om inriktningsdokument kan inte delegeras.³

Lekmannarevisorerna lämnade år 2015 en rekommendation till styrelsen om att utarbeta ett inriktningsdokument i enlighet med kommunfullmäktiges budget och riktlinjer.⁴ Avvikelser framkom i granskningen som handlade om bristande koppling till fullmäktiges mål och att styrelsen beslutade om affärsplan och inriktningsdokument i fel ordning. Styrelsens beslut om inriktningsdokument fattades först tre månader efter det att beslut om bolagets affärsplan tagits. Vid 2016 års granskning var lekmannarevisorernas bedömning att rekommendationen inte till fullo var omhändertagen, även om vissa förbättringar skett, och kvarstod därför. Inom ramen för denna granskning har rekommendationen följts upp.

Årets granskning visar att styrelsen under sin konferens i maj arbetade med sitt inriktningsdokument. Utifrån detta arbete tog presidiet därefter fram ett förslag som övriga styrelsen fick lämna synpunkter på. Vid styrelsemötet i juni redogjorde ordförande för förslaget till ”övergripande mål- och inriktningsdokument för Förvaltnings AB Framtiden med dess dotterbolag 2018” i enlighet med utsänd handling. Styrelsen beslutade, vid detta tillfälle, att anta förslaget till mål- och inriktningsdokument för 2018.

I inriktningsdokumentet framgår det inte specifikt utifrån vilka av fullmäktiges mål som styrelsen skrivit fram inriktningen för år 2018. De sex målområdena som beskrivs i dokumentet har dock en tydlig koppling till såväl fullmäktiges budget som bolagets ägardirektiv. I dokumentet anges också vad koncernen bör göra för att dessa mål (områden) ska kunna nås.

Styrelsens inriktningsdokument avslutas med att beskriva vilka övriga av fullmäktiges uppdrag som koncernen ska arbeta med samt att det (inriktningsdokumentet) ska ligga till grund för dotterbolagens fortsatta arbete med sina respektive inriktningsdokument.

³ Stadens riktlinjer för styrning, uppföljning och kontroll skiljer sig delvis i 10 § i det att bolagsstyrelsen med utgångspunkt från sitt reglemente/bolagsordning/ ägardirektiv, kommunfullmäktiges budget, andra styrande dokument samt analys av nulägesfaktorer och utvecklingstendenser ska initiera budgetarbetet genom att utarbeta och besluta om ett inriktningsdokument. Vidare skiljer sig stadens riktlinjer för styrning, uppföljning och kontroll från fullmäktiges budget vad gäller att det av styrelsens inriktningsdokument tydligt ska framgå vilka processägare som styrelsen avser samverka och föra dialog med för att nå måluppfyllelse.

⁴ Se granskningsredogörelse Förvaltnings AB Framtiden 2016.

Affärsplan

Efter det att styrelsen beslutat om sitt inriktningsdokument ska styrelsen uppdra åt bolaget att utarbeta ett förslag till budget/affärsplan. Förslaget ska baseras på inriktningsdokumentet och innehålla konkreta och kvantifierbara mål samt beskriva hur målen ska nås. Det ska klargöras hur bolaget ska samverka och föra dialog med processägare och andra relevanta förvaltningar och bolag i syfte att nå god måluppfyllelse. Förslaget ska i samma syfte klargöra hur en tät dialog mellan styrelse och bolag ska etableras och upprätthållas. När förslaget till affärsplan har färdigställts ska det behandlas och beslutas av styrelsen.

Nytt för år 2018 är att Framtidens affärsplan är gemensam för hela koncernen. Inledningsvis i dokumentet beskrivs styrprinciperna för koncernen. Övergripande pekas på aktuella lagar, regler, principer och styrande dokument. Det framgår också att inriktningsdokumentet utgår från fullmäktiges budget och att affärsplanen bygger på inriktningsdokumentet.

Granskningen visar att affärsplanen, i likhet med inriktningsdokumentet, innehåller sex områden. I affärsplanen framgår att de valda områdena har bedömts som speciellt viktiga för att koncernen ska nå de gemensamma målen. Områdena, så som de uttrycks i affärsplanens rubriker, överensstämmer inte helt med de sex områden som finns i styrelsens inriktningsdokument. Vid en första anblick kan detta verka en smula förvirrande. En närmare läsning visar dock att samtliga av de målområden som styrelsen framhåller i sitt inriktningsdokument (och som kopplar till fullmäktiges budget) går att återfinna i bolagets affärsplan. Ytterligare områden har lagts till i affärsplanen utifrån bolagets egen verksamhet. Samtliga områden har brutits ner till målformuleringar, strategier och mätetal. Som bilagor till affärsplanen återfinns:

- SWOT-analys.
- Uppdrag från Stadens budget att genomföra 2018.
- Uppdrag från Stadens budget 2018 som berör bolaget men där någon annan nämnd/styrelse har uppdraget.
- Fullmäktiges prioriterade mål 2018.
- Styrelsens mål- och inriktningsdokument.
- Ägardirektivet för Förvaltnings AB Framtiden.

I affärsplanen beskrivs att samarbete krävs med såväl boende som andra aktörer inom staden. Särskilt nämns fastighetskontoret, stadsbyggnadskontoret, trafikkontoret, Göteborg Energi samt stadsdelarna. Det framgår emellertid inte specifikt vilka processägare

bolaget avser att samverka och föra dialog med i syfte att nå god måluppfyllelse.

I affärsplanen ska det, enligt fullmäktiges beslut, klargöras hur en tät dialog mellan styrelse och bolag ska etableras och upprätthållas. Ett sådant klargörande framkommer inte av den koncerngemensamma affärsplanen.

När förslaget till affärsplan har färdigställts ska det behandlas och beslutas av styrelsen. Vid styrelsemötet i juni redogjorde ordföranden för affärsplan 2018 i enlighet med utsänd handling. Styrelsen beslutade att anta affärsplanen med två tillägg. Senare under året, vid styrelsemötet i augusti, fattar styrelsen nytt beslut om affärsplanen, denna gång den slutliga med de två önskade tilläggen inarbetade.

Bolagsspecifika brev

Till affärsplanen kopplas så kallade bolagsspecifika brev. Dessa brev riktar sig till dotterbolagen och preciserar moderbolagets krav på respektive dotterbolag. Kraven, i form av aktiviteter och måltal, utgår från den koncerngemensamma affärsplanen och är, precis som namnet antyder, specifika för varje dotterbolag. Breven syftar till att visa vad respektive dotterbolag förväntas bidra med för att de koncerngemensamma målen ska nås.

Breven är inte föremål för någon styrelsehantering utan är adresserade till dotterbolagens vd från moderbolagets vd. Under år 2016 fanns breven med i styrelsehandlingarna för moderbolaget som bilagor till ett annat ärende (revidering av ägardirektiv). Vi har inte sett att breven vid något annat tillfälle funnits med i styrelsehandlingarna.

Dotterbolagen har möjlighet att skriftligen inkomma till moderbolagen med motivering i den händelse de bedömer att något av kraven inte kommer att kunna nås. En sådan framställan ska ske två veckor innan dotterbolagen fattar beslut om sina verksamhetsplaner. Inget av dotterbolagen har inkommit till moderbolaget med en sådan motivering.

Inriktningsdokument på dotterbolagsnivå

Dotterbolagens verksamhetsplaner ska, efter beslut i den egna styrelsen, ”hemställas” till moderbolagets styrelse för behandling och beslut. Innan dotterbolagsstyrelserna fattar beslut om verksamhetsplanerna ska de, som eget bolag, också besluta om ett inriktningsdokument för den egna verksamheten. Utgångspunkten är densamma som för alla stadens bolag, det vill säga fullmäktiges budget. Dotterbolagen har dessutom att ta hänsyn till moderbolagets beslut, vilket är att utgå från och stödja koncernens inriktningsdokument och affärsplan.

En granskning av samtliga dotterbolags inriktningsdokument för år 2018 visar en variation i utformning och innehåll. Vissa ligger helt i linje med

moderbolagets inriktningsdokument, ett annat följer moderbolagets affärsplan, ett tredje går helt på fullmäktiges mål. Ytterligare variationer finns, exempelvis en blandning av samtliga ovanstående beskrivningar och med inslag av det bolagsspecifika brevet. En del av inriktningsdokumenten innehåller specifika måttal medan andra håller sig mer på en strategisk nivå.

Återförande av strategisk och väsentlig information

Återförande av strategisk och väsentlig information riktas mot kommunfullmäktige i syfte att ge underlag för att utöva ägarstyrning men även mot kommunstyrelsen som stöd i uppsiktsplikten.

Uppföljning av dotterbolag

Framtiden som moderbolag är rapportrande enhet till Stadshus, kommunstyrelsen samt kommunfullmäktige för samtliga dotterbolag i underkoncernen.⁵

Lekmannarevisorerna lämnade år 2015 en rekommendation till styrelsen om att se till att uppföljningen av dotterbolagens verksamhet dokumenterades och strukturerades på ett mer likartat sätt.⁶ Detta då brister framkommit i granskningen som innebar att uppföljningen inte följde någon bestämd struktur eller ordning. Rekommendationen kvarstod år 2016 då det arbete som påbörjats inte bedömdes som tillräckligt. Även denna rekommendation följs upp inom ramen för den här granskningen.

Under år 2017 har bolaget återupptagit arbetet med att ta fram en struktur för insamlandet av dotterbolagens uppföljning kopplat till fullmäktiges mål. Arbetet har resulterat i att dotterbolagen ska inrapportera i stadens mall för uppföljningsrapport 2 till moderbolaget under september månad. Till denna begäran från moderbolaget följer en anvisning som beskriver önskat tillvägagångssättet. När samtliga dotterbolag inkommit med uppföljningsrapporterna sammanställer moderbolaget en redovisning som sedan skickas in till staden.

Granskningen visar att samtliga dotterbolag har rapporterat till moderbolaget enligt den nu gällande ordningen.

Ägardialoger

Enligt riktlinjer och direktiv för Göteborgs Stads bolag ska ägardialogen ha sin utgångspunkt i möten där styrelse möter styrelse i syfte att stärka och tydliggöra den politiska styrningen av bolagen. Ägardialogerna ska

⁵ Riktlinjer och direktiv för Göteborgs Stads bolag.

⁶ Se redogörelse för Förvaltnings AB Framtiden 2016.

ha god framförhållning, vara planerade och strukturerade med i förväg känd och utsänd dagordning med frågor och fördjupningsområden som ska behandlas.

Kommunfullmäktige har uppdragit åt Stadshus att utöva ägarstyrningen bland annat genom att genomföra årliga ägardialoger. I Stadshus budget för år 2017 slogs det fast att ägardialogsprocessen utgör bolagets kärnprocess.

Stadshus ska planera och genomföra ägardialog med moderbolagen minst en gång per år. Fokus i dialogen ska vara ägardirektiv, kommunfullmäktiges budget, affärsplan, större investeringar, väsentliga risker, viktiga policyfrågor samt frågor av större vikt som ska underställas kommunfullmäktige. Dessa ägardialoger följer en av Stadshus vd fastställd processbeskrivning⁷. Inför ägardialogerna skickar Stadshus en inbjudan, som riktar sig till hela styrelsen, till ordförande i respektive moderbolag. Vid dessa ägardialogerna deltar hela Stadshus styrelse.

Efter genomförda ägardialoger med moderbolagen beslutar styrelsen i Stadshus om en handlingsplan. Handlingsplanen utgör ett av underlagen i stadshuskoncernens styrelses fortsatta ägardialog med och ägarstyrning av moderbolagen.

Moderbolagen ska planera och genomföra minst en gång per år ägardialog med dotterbolagen med fokus på ägardirektiv, kommunfullmäktiges budget, affärsplan, större investeringar, väsentliga risker, viktiga policyfrågor samt frågor av större vikt som ska underställas kommunfullmäktige.

Dotterbolagen, i sin tur, är skyldiga att medverka i strategisk ägardialog och i den samverkan och samordning i övrigt som moderbolaget tar initiativ till.⁸

I Framtidens affärsplan finns följande beskrivning av ägarstyrning: ”Den formella ägarrollen utövas av Stadshus vilket dels sker genom representation vid bolagsstämman, dels vid årliga ägardialoger. Det av fullmäktige beslutade ägardirektivet är bindande instruktioner för styrelsen och vd.”

Framtidskoncernens ledningspolicy, beslutades i december år 2015, beskriver hur samspel mellan Framtiden och dotterbolagen ska gå till.

⁷ Stadshus AB:s ägardialogsprocess, fastställsedatum 2016-12-08

⁸ Göteborgs Stads riktlinjer och direktiv för stadens bolag.

Policyn överensstämmer inte fullt ut med hur organisationen inom koncernen ser ut idag. Bland annat beskrivs ”vd-rådet” vilket är en konstellation som avskaffades i och med att samtliga dotterbolags vd numer ingår i koncernledningen. I ledningspolicyn anges att ”dotterbolagen i kontinuerlig dialog med moderbolaget ska definiera sina unika kärnvärden”.

Inom Framtidskoncernen genomförs flera ägardialoger i varierande konstellationer under året. Vid bolagsstämman i mars 2017 hölls en gemensam ägardialog med samtliga dotterbolag i syfte att ”kunna ta del av varandras goda exempel samt utveckla tankar kring koncernens fortsatta utveckling”. Ägardialogen syftade även till att utgöra underlag till styrelsens ägardialog med Stadshus som genomfördes senare under året.

Den senaste ägardialogen, oktober 2017, hölls mellan Framtiden och respektive dotterbolag var och en för sig. En agenda med de punkter dialogen avsåg att hantera var utsänd från moderbolaget till respektive dotterbolag. Agendorna för dialogerna visar på en tydlig koppling till fullmäktiges mål och Framtidens inriktningar.

I den enkätgranskning som genomförts framkommer att i samtliga styrelser tycker över hälften (av de som svarat) att de frågor som hanteras vid ägardialogerna är ”rätt” frågor. När det gäller moderbolagens (både Framtiden och Stadshus) framförhållning, vad gäller att kalla till dialogmötet, vittnar flera svar från bolagens styrelseledamöter om att en bättre framförhållning skulle ”öka möjligheten för flera styrelseledamöter att kunna delta”.

Anteckningar från den senaste ägardialogen mellan Framtiden och dotterbolagen (oktober 2017) visar att såväl den agenda som sänts ut som de dialoger som förts har kopplingar till moderbolagets inriktningsdokument och affärsplan.

Såvitt framkommit i granskningen är det första året som dialogmötena med samtliga dotterbolag har dokumenterats. Det upprättas inte någon specifik handlingsplan utöver dessa anteckningar. I styrelseprotokoll noteras att ordföranden i dotterbolagen vanligen ger en återrapportering från ägardialogerna till hela styrelsen.

Vid Framtidens styrelsemöte den 2 oktober 2017 lyfts frågan om konstellationen vid ägardialogerna. Ordförande föreslår att ”presidiet, utökat med en styrelseledamot, hanterar ägardialogerna”. Styrelsen beslutar i enlighet med ordförandes förslag. Av protokollet framgår inte styrelsens motivering till beslutet. Följande protokollsanteckning lämnades med anledning av beslutet; ”En viktig del av en koncernstyrelsens ansvar är att utöva styrning och kontroll. Att då inte hela

styrelsen deltar i ägardialogerna med dotterbolagens styrelser försvårar det arbetet. Jag reserverar mig därför mot beslutet”.

Dokumentation i protokoll och anteckningar visar att de ägardialoger som därefter hölls i oktober år 2017 med respektive dotterbolag genomfördes i enlighet med ovan beskrivna beslut.

Ärenden av principiell beskaffenhet

Enligt aktiebolagslagen ska varje bolag ha en bolagsordning. Bolagsordningen ska bland annat ange bolagets namn, föremålet för verksamheten och vilka ärenden som ska förekomma vid ordinarie bolagsstämma. Kommunallagen (kap. 3 § 17) anger att de kommunala bolagens bolagsordningar också ska ange att ”fullmäktige får ta ställning innan beslut av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt fattas av bolagsstyrelsen”. Fullmäktige har beslutat att det är styrelsen i berört bolag som ska se till att fullmäktige ges möjlighet att ta sådan ställning. Därutöver är det Stadshus och moderbolagens ansvar att följa om bolagen gör sådan framställan.⁹

Varje ärendes karaktär ska prövas och värderas av den enskilda bolagsstyrelsen, råder det tveksamhet ska Stadshus tillfrågas. När det gäller ärenden i dotterbolagsstyrelser ska moderbolagen ges tillfälle att yttra sig. Även Stadshus ska ges tillfälle att yttra sig innan kommunstyrelsen bereder ärendet och lämnar förslag till fullmäktige. Enligt riktlinjerna ska ärenden underställas fullmäktige i god tid.¹⁰

I Göteborgs Stads riktlinjer och direktiv för stadens bolag lämnas flera exempel på ärenden, med tillägget att exempellistan inte är uttömmande. Även i Stadshus anvisning för beredning av ärenden i koncernen Göteborgs Stadshus finns exempel på vad som skulle kunna vara ett sådant ärende.

Fullmäktiges riktlinjer för styrning, uppföljning och kontroll reglerar den här typen av ärenden. Här anges att styrelser i vissa fall har rätt att besluta om ändrad inriktning eller omfattning av en verksamhet som de bedömer lämplig eller nödvändig. Dock ska ändringar av drift- och investeringsverksamhet som innebär en avsevärd förändring av verksamheten eller är av principiell art i förhållande till mål och inriktningar alltid lyftas till fullmäktige. I samband med det ska konsekvenser, på kort och lång sikt utifrån relevanta perspektiv, tydligt framgå i styrelsens beslutsunderlag.

⁹ Riktlinjer och direktiv för Göteborgs Stads bolag.

¹⁰ Riktlinjer och direktiv för Göteborgs Stads bolag.

Framtidenkoncernens ledningspolicy harmonierar väl med både kommunallagen och vad fullmäktige har beslutat. Policyn säger bland annat att innan beslut fattas i en typ av frågor i dotterbolagen ska samråd äga rum med moderbolaget. Det rör bland annat beslut om budget/affärsplan, väsentliga organisationsförändringar, tillsättande av vd, avtal eller andra frågor av väsentlig betydelse för verksamheten eller av principiell betydelse för koncernen. Vidare ska dotterbolaget inhämta koncernstyrelsens ställningstagande före beslut i verksamheten som är av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt. Beslut rörande bolagsordning, ägardirektiv eller dispositioner av vinst eller förlust ska tas av koncernstyrelsen eller av det berörda bolagets stämma. Policyn avslutas med information om att meddelande om moderbolagets ställningstagande i ägarfrågor meddelas skriftligt till vd i berört dotterbolag och dokumenteras hos moderbolaget.

Utifrån de styrelsehandlingar som passerat under året (2017) har styrelsen beslutat att tre ärenden har varit av principiell beskaffenhet. Däremot visar styrelseprotokollen inga exempel på frågor där styrelsen har diskuterat om ett ärende är av principiell beskaffenhet eller inte. I februari hanteras ägardirektiv för två dotterbolag, i dessa fall ska ärendena i första läget passera de aktuella bolagsstyrelserna för godkännande, därefter vidare till Stadshus som första instans. Ärendena återfinns också tillsammans med ägardirektiv för samtliga dotterbolag i augusti hos Stadshus för yttrande samt för vidarebefordran till kommunfullmäktige för ställningstagande. De två ytterligare ärendena är hemställda från dotterbolag om förvärv och försäljning av fastigheter. Båda har hanterats enligt gällande ordning.

Bedömning

Vi har granskat bolagsstyrning för att bedöma om styrelsen medverkar till en styrning i enlighet med fullmäktiges riktlinjer och direktiv för Göteborgs Stads bolag.

Genomförande av fullmäktiges mål

I syfte att bedöma om styrelsens åtgärder för att säkerställa att fullmäktiges mål genomförs är tillräckliga har vi fokuserat på styrelsens inriktningsdokument och bolagets affärsplan.

Bedömningen är att styrelsen upprättar sitt inriktningsdokument i enlighet med fullmäktiges beslut, det vill säga det är styrelsen som både arbetar fram det och beslutar om det.

Inriktningen i dokumentet bedöms utgå från fullmäktiges mål med en tydlighet om hur koncernen avser att arbeta för att nå måluppfyllelse. Vidare anser vi att dotterbolagens inriktningsdokument, trots att de skiljer sig åt, i varierande omfattning avspeglar moderbolagets dokument och fullmäktiges intentioner på ett tydligt sätt.

Dotterbolagen har även att följa fullmäktiges budget och de bolagsspecifika breven. Breven preciserar moderbolagets specifika krav på respektive dotterbolag utifrån den gemensamma affärsplanen. Syftet är att visa vad respektive dotterbolag förväntas bidra med för att de koncerngemensamma målen ska nås. Dotterbolagen ges möjlighet att inkomma till moderbolaget med motivering vid eventuell bedömning av att något mål inte kommer kunna nås.

Vi har noterat att de bolagsspecifika breven inte hanteras vare sig i moderbolagets eller dotterbolagens styrelser. Vår bedömning är att denna form av styrning, som utövas via tjänstepersoner, bör tydliggöras. Styrelsen bör därför överväga om de bolagsspecifika breven ska vara föremål för styrelsebeslut.

Framtidenkoncernens gemensamma affärsplan har, enligt vår bedömning, också utvecklats till en bättre följsamhet mot fullmäktiges mål och styrelsens inriktningsdokument. Såväl inriktningsdokument som affärsplan innehåller sex målområden som innehållsmässigt överensstämmer med varandra. Vår bedömning är att affärsplanen har konkretiserat samtliga områden i målformuleringar, strategier och mätetal utifrån styrelsens inriktningsdokument. Däremot anser vi att affärsplanen mer specifikt kan beskriva vilka processägare Framtiden avser att samverka och föra dialog med i syfte att nå god måluppfyllelse. I syfte att ytterligare följa fullmäktiges beslut bör det även i affärsplanen klargöras hur en tät dialog mellan styrelse och bolag ska etableras och upprätthållas.

Vi har tidigare konstaterat att styrelsens beslutsordning för inriktningsdokument och affärsplan gör det svårt att se följsamheten mot fullmäktiges budget om att inriktningsdokument ska ligga till grund för affärsplan. Detta då beslut om affärsplan fattats före eller vid samma styrelsemöte som beslut om inriktningsdokumentet fattats. Vi är medvetna om att stadens process som helhet rent tidsmässigt bidrar till att arbete med de två styrdokumenterna till viss del sker parallellt. Bedömningen i årets granskning är att styrelsebesluten följer rätt ordning.

Vi har noterat möjligheter till ytterligare förbättringar men kan även konstatera att styrelsen har blivit mer följsam mot fullmäktiges budget vad gäller processen för inriktningsdokument. Granskningen visar också att styrelsen gått mot en tydligare styrning av dotterbolagen bland annat genom att de övergripande styrdokumenterna, inriktningsdokument och affärsplan, nu betraktas som koncerngemensamma.

Utifrån den granskning som genomförts är det vår sammanfattande bedömning att styrelsen vidtar tillräckligt med åtgärder för att säkerställa att fullmäktiges mål genomförs.

Återförande av strategisk och väsentlig information

I syfte att bedöma om styrelsen vidtar tillräckligt med åtgärder för att stödja Stadshus i uppdraget att återföra strategisk och väsentlig information till kommunstyrelsen och kommunfullmäktige har vi granskat ägardialoger och ärenden av principiell beskaffenhet.

Bedömningen är att styrelsen genomför ägardialoger med dotterbolagen minst en gång per år och med utgångspunkt i de av fullmäktige angivna fokusområdena. Resultatet från vår enkät visar att också dotterbolagens styrelser uppfattar att de frågeställningar som diskuteras vid dessa tillfällen är relevanta.

Inför ägardialogerna får dotterbolagsstyrelserna en inbjudan. Enkätsvaren visar, att i syfte att möjliggöra ett högre deltagande från dotterbolagsstyrelser, önskas i detta avseende en bättre framförhållning, vad gäller att kalla till dialogmöten, från moderbolagets sida.

Vid styrelsemötet i oktober fattade styrelsen beslut om att ägardialogerna ska hanteras av presidiet utökad med ytterligare en ledamot. Vi har i granskningen noterat att styrelsen inte är enig vad gäller detta. Vi konstaterar också att valet av denna konstellation avviker från den ordning som Stadshus styrelse har valt, nämligen att hela styrelsen deltar vid dialogerna med moderbolagen.

När det gäller dokumentation av ägardialogerna ser vi att styrelsen också här skiljer sig från Stadshus arbetssätt. Styrelsen upprättar inte handlingsplaner utifrån resultatet av ägardialogerna i likhet med de som Stadshus tar fram för respektive moderbolag. Vi noterar dock att styrelsen har utvecklat sin dokumentation genom att se till att det vid samtliga ägardialoger förs anteckningar.

Framtidenkoncernens ledningspolicy bedöms på ett tydligt sätt beskriva hur hantering av principiella ärenden ska hanteras. Utifrån granskningen av styrelsehandlingar gör vi inte någon annan bedömning än att styrelsen hanterar ärenden som bedöms vara av sådan principiell karaktär att de ska underställas Stadshus, kommunstyrelse eller fullmäktige i enlighet med gällande regelverk. Däremot finns inga exempel i granskade styrelseprotokoll som visar att styrelsen har diskuterat om ett ärende är av principiell karaktär eller inte. Vi anser att styrelsen bör se över sin ledningspolicy då den i vissa delar inte är förenlig med den ordning som nu gäller inom koncernen.

Vi bedömer att styrelsen vidtagit tillräckligt med åtgärder för att stödja Stadshus i uppdraget att återföra strategisk och väsentlig information till kommunstyrelsen och kommunfullmäktige.

Uppföljning av tidigare rekommendationer

Under år 2015 granskade lekmannarevisorerna styrelsens process för hantering av fullmäktiges mål. Det konstaterades då att det fanns möjlighet att utveckla denna process. Det handlade dels om att styrelsens inriktningsdokument saknade en tydlig koppling till fullmäktiges mål och hur måluppfyllelse skulle nås, dels om att beslutsordningen för inriktningsdokument och affärsplan var felaktig.

Därutöver konstaterades att uppföljningen av dotterbolagens verksamhet, och som ligger till grund för Framtidens rapportering till staden, saknade enhetlig struktur. Följande två rekommendationer lämnades som syftade till att styrelsen skulle få en bättre följsamhet mot fullmäktiges beslut.

Lekmannarevisorerna rekommenderar styrelsen att utarbeta ett inriktningsdokument i enlighet med kommunfullmäktiges budget och riktlinjer.

Lekmannarevisorerna rekommenderar styrelsen att se till att uppföljningen av dotterbolagens verksamhet dokumenteras och struktureras på ett mer likartat sätt.

Rekommendationerna följdes upp under 2016 men kvarstod då lekmannarevisorerna gjorde bedömningen att tillräckliga åtgärder inte hade vidtagits. Som en del i granskningen av bolagsstyrning har rekommendationer följts upp igen.

Utifrån ovanstående bedömer lekmannarevisorerna att styrelsen har omhändertagit rekommendationerna.

Sammanfattande bedömning

Utifrån den granskning som genomförts är det vår sammanfattande bedömning att styrelsen medverkar till en styrning i enlighet med fullmäktiges riktlinjer och direktiv för Göteborgs Stads bolag.

Uppföljning av det systematiska arbetsmiljöarbetet

Lekmannarevisorerna granskade år 2015 bolagets systematiska arbetsmiljöarbete. Granskningen resulterade i att vi riktade följande rekommendationer till styrelsen och verkställande direktören:

Lekmannarevisorerna rekommenderar styrelsen att säkerställa att det systematiska arbetsmiljöarbetet följer gällande lagstiftning och kommunfullmäktiges riktlinjer.

Lekmannarevisorerna rekommenderar verkställande direktören att se till att den personal som har tilldelats särskilda arbetsmiljöuppgifter ges goda förutsättningar att ta sig an uppgifterna i form av tid och kompetensutveckling.

Rekommendationerna bedömdes inte vara omhändertagna år 2016 varför vi även i år har följt upp dem. Uppföljningen har genomförts genom intervjuer och begäran om dokumentation för att styrka vidtagna åtgärder.

lakttagelser

Från och med den 1 oktober 2016 har bolaget en HR-chef som under år 2017 har haft i uppdrag att säkerställa det systematiska arbetsmiljöarbetet inom bolaget. Arbetsmiljöansvariga chefer har genomgått relevant utbildning och det har säkerställts att delegationer är korrekta. Därutöver har en koncerngemensam handlingsplan tagits fram i syfte att stärka tryggheten och säkerheten för samtliga medarbetare inom koncernen.

Från och med år 2018 kommer, enligt uppgift, en årlig uppföljning av det systematiska arbetsmiljöarbetet att rapporteras till styrelsen.

Bedömning

Lekmannarevisorernas bedömning är att rekommendationerna är omhändertagna.

Uppföljning av konsultanvändning

Lekmannarevisorerna granskade år 2015 bolagets konsultanvändning. Granskningen resulterade i att vi riktade följande rekommendation till styrelsen:

Lekmannarevisorerna rekommenderar styrelsen att utarbeta en rutin för informationssäkerhet i enlighet med kommunfullmäktiges säkerhetspolicy och riktlinje för informationssäkerhet.

Rekommendationen bedömdes inte vara omhändertagen år 2016 varför vi även i år har följt upp den. Uppföljningen har genomförts genom intervjuer och begäran om dokumentation för att styrka vidtagna åtgärder.

lakttagelser

Granskningen visar att bolaget inte har fullständiga rutiner på plats vad gäller konsultanvändning och/eller informationssäkerhet. Enligt uppgift är det ett arbete som ska prioriteras under år 2018.

Bedömning

Bedömningen är att rekommendationen inte är omhändertagen.

Uppföljning av offentlighet och sekretess

Lekmannarevisorerna granskade år 2014 offentlighet och sekretess. Granskningen resulterade i att vi riktade följande rekommendationer till styrelsen:

Lekmannarevisorerna rekommenderar styrelsen och verkställande direktören att se till att en arkivbeskrivning och en arkivförteckning upprättas.

Rekommendationen bedömdes inte vara omhändertagen vare sig år 2015 eller år 2016 varför vi även i år har följt upp den. Uppföljningen har genomförts genom intervjuer och begäran om dokumentation för att styrka vidtagna åtgärder.

lakttagelser

Granskningen visar att bolaget inte har upprättat en arkivbeskrivning eller en arkivförteckning.

Bedömning

Bedömningen är att rekommendationen inte heller detta år är omhändertagen.

Lekmannarevisorernas uppdrag och rapportering

Den kommunala revisionen är ett lokalt demokratiskt kontrollinstrument med uppdrag att granska den verksamhet som bedrivs i kommunen.

Lekmannarevisorer är förtroendevalda och utses av fullmäktige ur gruppen förtroendevalda revisorer (gruppen benämns som Stadsrevisionen). Lekmannarevisorerna har ett självständigt uppdrag att granska de bolag som helt eller delvis ägs av kommunen. I Göteborg utses i regel två lekmannarevisorer för varje bolag. Revisorerna är oberoende och granskar på fullmäktiges uppdrag och därigenom indirekt också för medborgarna.

Resultatet av lekmannarevisorernas granskning redovisas i granskningsrapport och granskningsredogörelse, en per bolag.

Revisorerna genomför också särskilda granskningar som i regel rör flera bolag och nämnder. Dessa redovisas i revisionsrapporter till fullmäktige löpande under året.

Revisorerna tar även varje år fram en årsredogörelse som sammanfattar all den granskning som gjorts i kommunen under det aktuella året.

Revisorernas rapporter hittar du på www.goteborg.se/stadsrevisionen.

Språkbruk och revisionstermer

När revisorerna har genomfört en granskning lämnar de ofta rekommendationer till de granskade nämnderna och bolagen. Ibland lämnar de även revisionskritik.

Rekommendationer lämnas då revisorerna ser brister i verksamheten. Rekommendationerna syftar till att utveckla och förbättra verksamheten.

Revisionskritik lämnas då revisorerna ser brister i verksamheten som är av mer allvarlig karaktär. Revisionskritik graderas genom begreppen erinran eller anmärkning. Anmärkning är allvarligast. När det gäller nämnderna kan en anmärkning lämnas med eller utan tillstyrkan om ansvarsfrihet.

Under kommande år följer revisorerna upp vilka åtgärder nämnden eller bolaget har gjort för att följa revisorernas rekommendationer.

Stadsrevisionen

Postadress: Box 2141, 403 13 Göteborg

Besöksadress: Stora Badhusgatan 6, Göteborg

Kontaktcenter: 031-365 00 00, kansli: 031-368 07 00

stadsrevisionen@stadsrevisionen.goteborg.se

**Göteborgs
Stad**

Granskning av dotterbolagen inom Framtidenkoncernen

– en bilaga till Förvaltnings AB Framtidens
granskningsredogörelse för år 2017

Januari 2018

Förvaltnings AB Framtiden. Granskning av verksamhetsåret 2017
Diarienummer: 0186/17

Lekmannarevisorer: Hans Aronsson och Claes-Göran Lans
Yrkesrevisor: Lisa Nöjd

www.goteborg.se/stadsrevisionen

Bostads AB Poseidon

• Säkerhet på lekplatser

Konstaterade brister i bolagets arbete med säkerhet på lekplatser innebär risk för allvarlig skada på lekande barn. Beaktat det antal A-fel som kvarstår utan åtgärd under längre tid är det vår bedömning att den interna kontrollen inte varit tillfredsställande.

Lekmannarevisorerna riktar därför kritik mot styrelsen och verkställande direktören i form av en erinran.

För att komma till rätta med de brister som framkommit i granskningen lämnar vi följande rekommendationer:

Lekmannarevisorerna rekommenderar styrelsen att se till att åtgärder vidtas omgående för de A-fel som ännu inte har åtgärdats.

Lekmannarevisorerna rekommenderar styrelsen att säkerställa att egenskaperna hos de lekplatser som finns inom bolagets bestånd upprätthålls i enlighet med gällande lagstiftning och standarder.

• Följsamhet mot gemensam byggprocess (GBP)

Inga rekommendationer.

• Bolagets uppföljning av leverantörer

Inga rekommendationer.

• Uppföljning av systematiskt arbetsmiljöarbete

Rekommendationer omhändertagna.

• Uppföljning av klagomålshantering

Rekommendationer omhändertagna.

• Uppföljning av bolagets process för hantering av fullmäktiges mål

Rekommendationer omhändertagna.

• Uppföljning av offentlighet och sekretess

Rekommendation omhändertagen.

Bygga Hem i Göteborg AB

- **Grundläggande granskning**

Inga rekommendationer.

Familjebostäder i Göteborg AB

- **Säkerhet på lekplatser**

Lekmannarevisorerna rekommenderar styrelsen att säkerställa att egenskaperna hos de lekplatser som finns inom bolagets bestånd upprätthålls i enlighet med gällande lagstiftning och standarder.

- **Följsamhet mot gemensam byggprocess (GBP)**

Inga rekommendationer.

- **Uppföljning av systematiskt arbetsmiljöarbete**

Rekommendation omhändertagen.

- **Uppföljning av offentlighet och sekretess**

Lekmannarevisorerna rekommenderar styrelsen och verkställande direktören att se till att en arkivförteckning upprättas.

Kvarstår sedan år 2014.

Framtiden Byggutveckling AB

- **Följsamhet mot gemensam byggprocess (GBP)**

Inga rekommendationer.

- **Uppföljning av bolagets rutiner för att publicera styrelsehandlingar på stadens hemsida**

Rekommendationen omhändertagen.

- **Uppföljning av bolagets process för hantering av fullmäktiges mål**

Rekommendationen omhändertagen.

Gårdstensbostäder AB

- **Säkerhet på lekplatser**

Inga rekommendationer.

- **Följsamhet mot gemensam byggprocess (GBP)**

Inga rekommendationer.

- **Bolagets uppföljning av leverantörer**

Inga rekommendationer.

- **Uppföljning av grundläggande granskning**

Rekommendationen omhändertagen.

- **Uppföljning av systematiskt arbetsmiljöarbete**

Rekommendationer omhändertagna.

- **Uppföljning av bolagets process för hantering av fullmäktiges mål**

Rekommendationen omhändertagen.

- **Uppföljning av offentlighet och sekretess**

Lekmannarevisorerna rekommenderar styrelsen och verkställande direktören att se till att en arkivförteckning upprättas.

Kvarstår sedan år 2014.

Göteborgs Egnahems AB

- **Följsamhet mot gemensam byggprocess (GBP)**

Inga rekommendationer.

- **Uppföljning av bolagets hantering av kommunfullmäktige mål**

Inga rekommendationer.

- **Uppföljning av systematiskt arbetsmiljöarbete**

Lekmannarevisorerna rekommenderar styrelsen att upprätta och besluta om en anvisning för hur bolagets arbetsmiljöarbete ska organiseras och bedrivas.

Lekmannarevisorerna rekommenderar styrelsen att följa upp och utvärdera bolagets arbetsmiljöarbete.

Rekommendationerna lämnades år 2016.

- **Uppföljning av offentlighet och sekretess**

Inga rekommendationer.

- **Uppföljning av bolagets rutiner för att publicera handlingar på stadens hemsida**

Lekmannarevisorerna rekommenderar styrelsen att säkerställa att bolagets styrelsehandlingar publiceras på stadens hemsida.

Rekommendationen lämnades år 2016.

Göteborgs stads bostadsaktiebolag

- **Säkerhet på lekplatser**

Inga rekommendationer.

- **Följsamhet mot gemensam byggprocess (GBP)**

Inga rekommendationer.

- **Bolagets uppföljning av leverantörer**

Inga rekommendationer.

- **Uppföljning av systematiskt arbetsmiljöarbete**

Rekommendationerna omhändertagna.

- **Uppföljning av klagomålshantering**

Rekommendationen omhändertagen.

- **Uppföljning av förtroendevaldas arvoden**

Rekommendationen omhändertagen.

Störningsjouren i Göteborg AB

- **Uppföljning av bolagets hantering av fullmäktiges mål**

Lekmannarevisorerna rekommenderar styrelsen att utveckla verksamhetsplanen i enlighet med kommunfullmäktiges budget och riktlinjer.

- **Uppföljning av bolagets verksamhetsuppföljning**

Lekmannarevisorerna rekommenderar styrelsen att utveckla bolagets verksamhetsuppföljning så att den överensstämmer med de krav kommunfullmäktiges budget föreskriver.

- **Uppföljning av bolagets rutiner för att hantera dagstörningar**

Rekommendationen omhändertagen.

- **Uppföljning av rekryteringsprocessen**

Rekommendationen omhändertagen.

Stadsrevisionen

Postadress: Box 2141, 403 13 Göteborg

Besöksadress: Stora Badhusgatan 6, Göteborg

Kontaktcenter: 031-365 00 00, kansli: 031-368 07 00

stadsrevisionen@stadsrevisionen.goteborg.se

**Göteborgs
Stad**